

KARL SIGURÐSSON

FÆRNIÞÖRF Á VINNUMARKAÐI

Með umsókn um aðild að Evrópusambandinu fyrir nokkrum árum fékk Fræðslumiðstöð atvinnulífsins styrk til að þróa betur upplýsingaöflun, upplýsingagjöf og ráðgjöf sem tengist starfshæfni á vinnumarkaði. Einn liður í verkefninu var að vinna betur mat á framtíðarfærniþörf á vinnumarkaði og var Vinnuálastofnun fengin til þess verkefnis og hefur vinnunni við þennan þátt verið stýrt af greinarhöfundu.

Um nokkurt skeið hefur greinarhöfundur jafnframt komið að verkefni á vegum Evrópusambandsins þar sem unnið hefur verið að þróun líkans til að greina betur þróun vinnumarkaðar, vinnuafis, færniþarfar og samspils færniþarfar og menntunar í Evrópu. Markmið verkefnisins er að móta betur spár um færniþörf á evrópskum vinnumarkaði 10–20 ár fram í tímann og er þess vænst að það nýtist Evrópusambandinu og einstökum ríkjum á Evrópska efnahagssvæðinu (EES) við mótnun stefnu um vinnumarkaðsmál, menntun og færniþörf.

Höfundur vinnur að skýrslu um færniþörf á íslenskum vinnumarkaði sem kemur út bráðlega. Í þessari grein er rakið það helsta úr þessari vinnu sem snýr að íslenskum vinnumarkaði.

Karl Sigurðsson

INNGANGUR

Stöðugar breytingar eiga sér stað á vinnumarkaði á Íslandi líkt og í öðrum vestrænum löndum, bæði hvað varðar menntun og hæfni fólks á vinnumarkaði sem og hvers konar störf eru í boði og hvaða menntunar og hæfni er krafist. Ýmsir þættir hafa þar áhrif á svo sem ný tækni, hagsveiflur, aukin alþjóðleg samskipti, breytt aldursamsetning, búferlaflutningar og breytt hugarfarar og viðhorf til menntunar, svo eitthvað sé nefnt. Þörf fyrir vinnuafli við ákveðin störf eða innan ákveðinna atvinnugreina hefur minnkað vegna tækni-framfara og þörf fyrir vinnuafli við annars konar störf og í nýjum atvinnugreinum vex að sama skapi. Þá tekur samsetning vinnuafis stöðugum breytingum, til dæmis hvað varðar menntun, sem aftur hefur víxlverkandi áhrif á þau störf sem þörf er fyrir í samfélaginu.

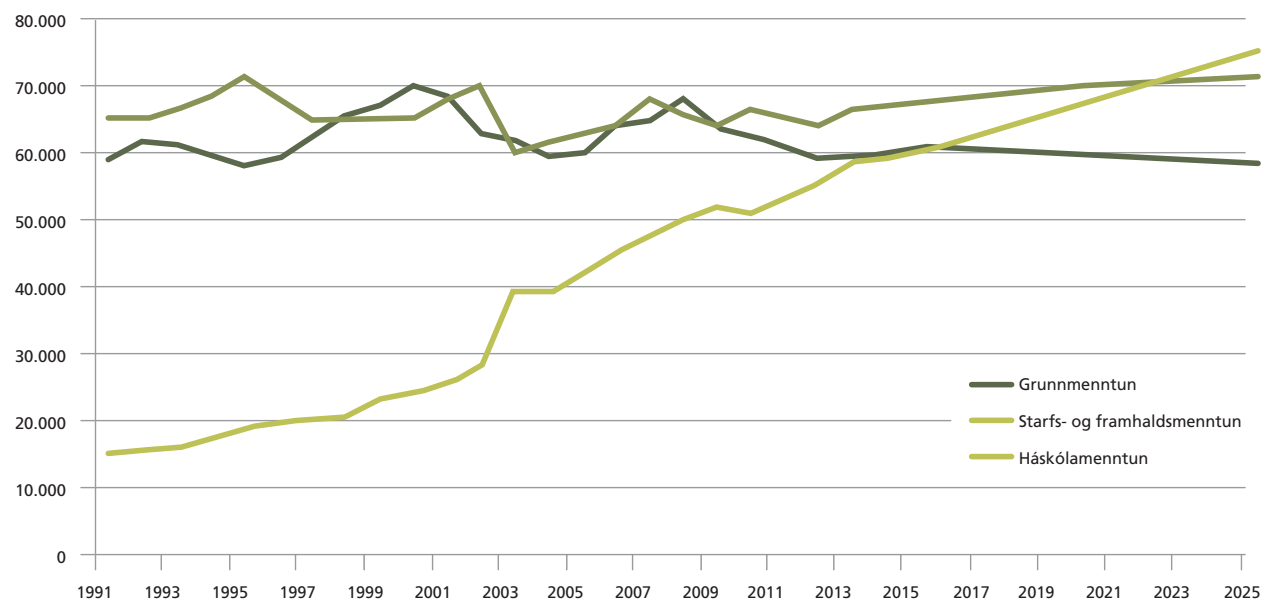
Það er samfélaginu mikilvægt að hafa þokkalegar upplýsingar um hvernig vinnumarkaðurinn muni þróast á komandi árum og áratugum. Ekki síst er það mikilvægt fyrir menntakerfið, hvort heldur er hið formlega menntakerfi eða það sem er meira óformlegt og snýr að endur- og símenntun fólks í atvinnulífinu. Liggi fyrir þokkalegar spár um þróun starfa og þeirrar hæfni sem krafist er í slík störf eru meiri líkur á að menntakerfið sé búið undir að mæta fyrirsjáan-

legum breytingum á vinnumarkaði hvað varðar námsframboð og skipulag.

Vandamálið er að erfitt getur verið að sjá fyrir þróun á vinnumarkaði. Ný störf og jafnvel nýjar atvinnugreinar verða til með tiltölulega skömmum fyrirvara og breytingar eru oft örari en spár gera ráð fyrir. Menntakerfið getur átt erfitt með að fylgja þeim breytingum eftir þar sem nokkur ár tekur fyrir fólk að ljúka námi á framhalds- og háskólastigi. Á hinn bóginn getur líka orðið óvænt bakslag vegna kreppu sem hefur neikvæð áhrif á eftirspurn eftir ákveðinni hæfni.

Þó eru ákveðnir lykilorðir sem sjá má fyrir og eru hluti langtímaþróunar sem ekki raskast svo mjög af skammtíma hagsveiflum. Á það til dæmis við um sífellt hærra menntunarstig nýrra kynslóða samhliða aukinni spurn eftir menntuðu fólki á vinnumarkaði. Fyrirsjáanlegt er framhald þeirrar þróunar sem verið hefur um færslu starfa frá framleiðslustörfum og iðnaði yfir í verslun og þjónustu. Mannfjöldapróun er nokkuð fyrirsjáanleg til næstu áratuga enda ólíklegt að fæðingartíðni og lífslíkur breytist umtalsvert og eru búferlaflutningar því stærsti óvissuþátturinn hvað það varðar.

Mynd 1 – Fjöldi fólks á vinnumarkaði á Íslandi eftir menntun. Þróun frá 1991 og spá um þróun til 2025.

FJÖLDI Á VINNUMARKAÐI OG MENNTUN

Spá um fjölda á vinnumarkaði byggist að stærstu leyti á spá um þróun mannfjölda, auk spár um atvinnuþátttöku, en gert er ráð fyrir að hún haldist að mestu óbreytt frá því sem nú er, enda sveiflaðist hún ekki mikið þegar á heildina er lítið síðustu 10 árin þrátt fyrir mikla þenslu og djúpa kreppu í kjölfarið. Sveiflur í atvinnuþátttöku voru þó talsverðar hjá einstökum undirhópum, einkum ungu fólki, í takt við efnahagsveiflur en gert er ráð fyrir að slíkt jafnist út yfir spátímann.

Í mannfjöldaspá Hagstofunnar frá miðju ári 2013 er gert ráð fyrir að mannfjöldi 1. janúar 2026 verði um 361.000 (miðspá), en geti legið á bilinu 354 þús. (lágspá) upp í 370 þús. (háspá). Þróun búferlaflutninga bendir til að fleiri hafi verið að flytjast til landsins og færri á brott en spár hafa gert ráð fyrir. Hagvaxtarspár benda til að svo verði áfram næstu ár. Hér er því gert ráð fyrir að mannfjöldi muni liggja á milli mið- og háspár Hagstofunnar og meðalmannfjöldi á árinu 2025 verði um 365 þúsund manns og fjölgun verði nokkuð línuleg og jöfn sem nemur um 3.350 manns á ári, eða um 1% fjölgun árlega.

Fólki á eftirlaunaaldri mun fjölga hlutfallslega meira á komandi áratugum heldur en fólki á vinnualdri. Fólki á vinnumarkaði mun því fjölga heldur hægar en þjóðinni í heild, eða um nálægt 0,8% á ári til ársins 2025, sem svarar til um 1.580

manns á ári. Gert er ráð fyrir að fjölgunin verði heldur örari næstu fjögur til fimm árin en minni þegar líður á spátímann.

Miklar breytingar hafa orðið á menntunarstigi fólks á vinnumarkaði síðustu áratugi. Árið 1991 voru á vinnumarkaði um 15.000 háskólamenntaðir, eða um 10% af vinnuafslinu. Árið 2013 voru þeir um 58.000, eða um 32% vinnuafslins. Fjöldi fólks með grunnmenntun, iðnmenntun og aðra framhaldsmenntun hefur staðið að miklu leyti í stað þessi rúmlega 20 ár frá 1991 til 2013 og hefur hlutfallið því farið lækkandi samfara fjölgun á vinnumarkaði og hækkandi hlutfalli háskólamenntaðra.

Spurningin er þá hvernig þróunin muni verða næstu árin hvað þetta varðar. Í spálíkani evrópsku starfsmenntastofnunarinnar, Cedefop, er horft til margra þátta en í grunninn er þróunin síðustu 10–15 ár framreiknuð og er þá jafnframt tekið tillit til lýðfræðilegra þátta og fleiri upplýsinga til að reyna að undirbyggja spárnar betur. Samkvæmt þessum gögnum Cedefop er gert ráð fyrir að hlutfall háskólamenntaðra á vinnumarkaði vaxi jafnt og þétt líkt og undanfarna áratugi. Miðað við spá Cedefop um hlutfallslega skiptingu og byggt á mannfjöldaspánni sem reifuð var hér ofar má því gera ráð fyrir að háskólamenntaðir á vinnumarkaði verði um 75.000 árið 2025, eða um 37% vinnuafslins. Þetta má sjá á mynd 1. Gert er ráð fyrir að fólki með menntun á framhaldsskólastigi muni einnig fjölga lítið eitt, einkum framan af á spátímanum og verði um 71.000 árið 2025. Hins vegar mun fækka smátt

Tafla 1 – Spá um þróun á vinnumarkaði 2015–2025.

	Mannfjöldi	Mannfj. 16–69 ára	Vinnuafli	Starfandi	Fjölgun starfa pr. ár	Atvinnulausir	Atvinnuleysi
2013	323.764	223.968	185.000	175.000	5.800	10.000	5,4%
2014	327.440	226.525	187.500	178.800	3.800	8.700	4,6%
2015	331.046	228.818	189.300	182.500	3.700	6.800	3,6%
2020	349.209	239.346	198.000	191.900	1.880	6.100	3,1%
2025	364.568	248.268	204.900	198.700	1.360	6.200	3,0%

og smátt í hópi fólks með grunnenntun á vinnumarkaði og er gert ráð fyrir að sá hópur verði kominn undir 60.000 árið 2025. Fjölgun háskólamenntaðra mun verða talsvert meira áberandi meðal kvenna en karla samkvæmt þessu spálíkani og mun konum fækka í hópi þeirra sem hafa framhaldsmenntun. Körlum með framhaldsmenntun mun á hinn bóginn fjölga nokkuð auk þess sem þeim kemur líka til með að fjölga talsvert í hópi háskólamenntaðra.

STÖRF Á VINNUMARKAÐI

Eftir fækkun starfa um nálægt 10.000 í hruninu og litlar breytingar þegar á heildina er litið næstu ár á eftir, fjölgaði störfum á vinnumarkaði um nærri 2.000 á árinu 2012 (1,1% fjölgun starfa) og nærri 6.000 á árinu 2013 (3,4% fjölgun starfa). Fjölgun starfa þessi ár er nánast sú sama og hagvaxtarprósenta og hefur störfum því fjölgað meira en búast hefði mátt við í ljósi þess að störfum fjölgar alla jafna um 0,3–0,6% fyrir hvert stig hagvaxtar. Svo virðist því sem hagvöxtur síðustu tveggja ára, sem byggist mikið til á vexti í ferðaþjónustu, sé mannaflsrekari en sá hagvöxtur sem verið hefur á Vesturlöndum síðustu áratugi. Tölur um fjölgun starfa fyrstu þrjú ársfjórðunga þessa árs benda til að störfum muni fjölga um hátt í 4.000 á árinu, sem gerir fjölgun um nálægt 2,2%, en spáð er að hagvöxtur verði um eða yfir 3%, sem gerir um 0,7% fjölgun starfa fyrir hvert prósentustig hagvaxtar. Þar sem spáð er þokkalegum hagvexti næstu ár er gert ráð fyrir að störfum muni fjölga nokkuð umfram fjölgun vinnuafls næstu tvö ár og að atvinnuleysi muni að sama skapi minnka smám saman á næstu tveimur til þremur árum. Þaðan í frá er gert ráð fyrir að fjölgun starfa verði í takt við fjölgun á vinnumarkaði og atvinnuleysi haldist því svipað, þó það ráðist að sjálfsögðu af efnahagssvæiflum hvernig þróunin verður frá ári til árs. Í töflu 1 eru teknar saman helstu tölur um stöðu

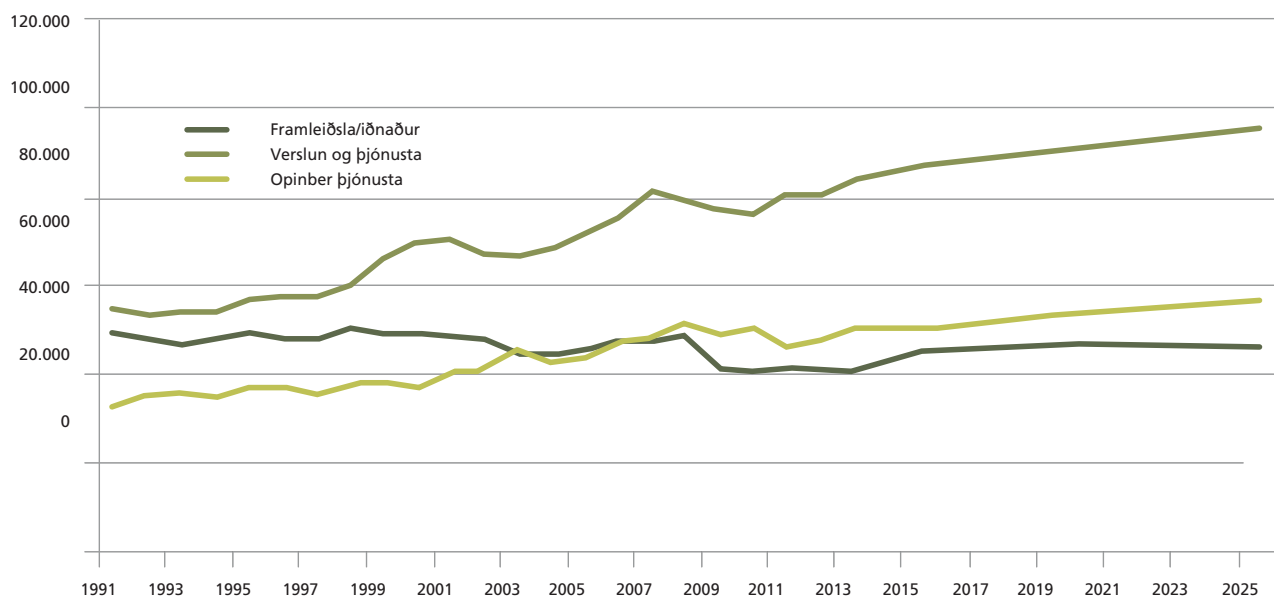
á vinnumarkaði ásamt tölum um mannfjölda á árunum 2013 og 2014 og spá um þróunina næstu 10 ár.

Uppbygging atvinnugreina og tegund starfa hefur breyst umtalsvert á síðustu áratugum á Íslandi líkt og annars staðar um hinn vestræna heim. Koma þar til þættir eins og tækniþróun, aukin alþjóðasamskipti og minni hindranir í flæði vöru og þjónustu um heiminn, aukin áhersla á afþreyingu, ferðalög og tengda þjónustu og aukin öldrunarþjónusta svo eitt-hvað sé nefnt. Störfum við framleiðslugreinar og iðnað hefur heldur farið fækkandi en mikil fjölgun hefur orðið í störfum tengdum verslun og þjónustu ýmis konar og eru greinar eins og upplýsingatækni, fjármálaþjónusta, ferðatengd þjónusta og ýmsir þættir opinberrar þjónustu áberandi.

Ef stuðst er við spálíkan Cedefop má gera ráð fyrir að þróunin haldi áfram með svipuðum hætti næstu tíu árin og ný störf verði að mestu leyti til í verslun og ýmsum þjónustugreinum, einkum í einkageira framanaf. Er þar um að ræða áframhaldandi hraða fjölgun starfa sem tengjast ferðaþjónustu næstu tvö til þrjú árin en einnig nokkra fjölgun í flestum öðrum greinum þjónustu og verslunar. Einnig má gera ráð fyrir fjölgun starfa í opinberri þjónustu og þá frekar á seinni hluta þess tímabils sem horft er til. Er þar gengið út frá því að staða ríkis og sveitarfélaga muni styrkjast þegar liður á spátímamann á sama tíma og þörf fyrir aukna félagslega þjónustu muni aukast, samfara fjölgun aldraðra, og að hið opinbera geti veitt meiri fjármunum í heilbrigðis- og félagsþjónustu. Störfum í frumframleiðslu, iðnaði og byggingariðnaði kemur til með að fjölga nokkuð afgerandi á næstu tveimur til þremur árum samfara auknum umsvifum í byggingariðnaði fyrst og fremst. Hægja mun smám saman á fjölguninni fram til 2020 og mun fjöldinn svo standa nokkuð í stað eftir það. Þessi þróun er sýnd á mynd 2.

Þetta endurspeglast jafnframt í tegundum starfa, sjá mynd 3. Þannig er gert ráð fyrir að störfum sérfræðinga, sér-

Mynd 2 – Fjöldi starfa eftir atvinnugreinum, þróun og horfur til 2025.

menntaðs starfsfólks af ýmsu tagi og stjórnenda muni fjölga jafnt og þétt yfir þetta 10 ára tímabil sem spáin nær til, en talsverð fækkun varð í þessum starfsstéttum í kjölfar hrunsins. Að hluta til er því að ganga til baka sú mikla fækkun sem varð til dæmis í hópi millistjórnenda fljótlega í kjölfar hrunsins og síðar ýmissa sem gegndu stjórnunartengdum fulltrúa- og ritarastörfum (sérmenntað starfsfólk). Að nokkru leyti virðist þó um ákveðna breytingu á uppbyggingu vinnu- markaðarins að ræða, þar sem stjórnun af ýmsu tagi er að verða mikilvægari og fjölbættari og störfum sem skilgreind eru sem stjórnunarstörf fer því fjölgandi.

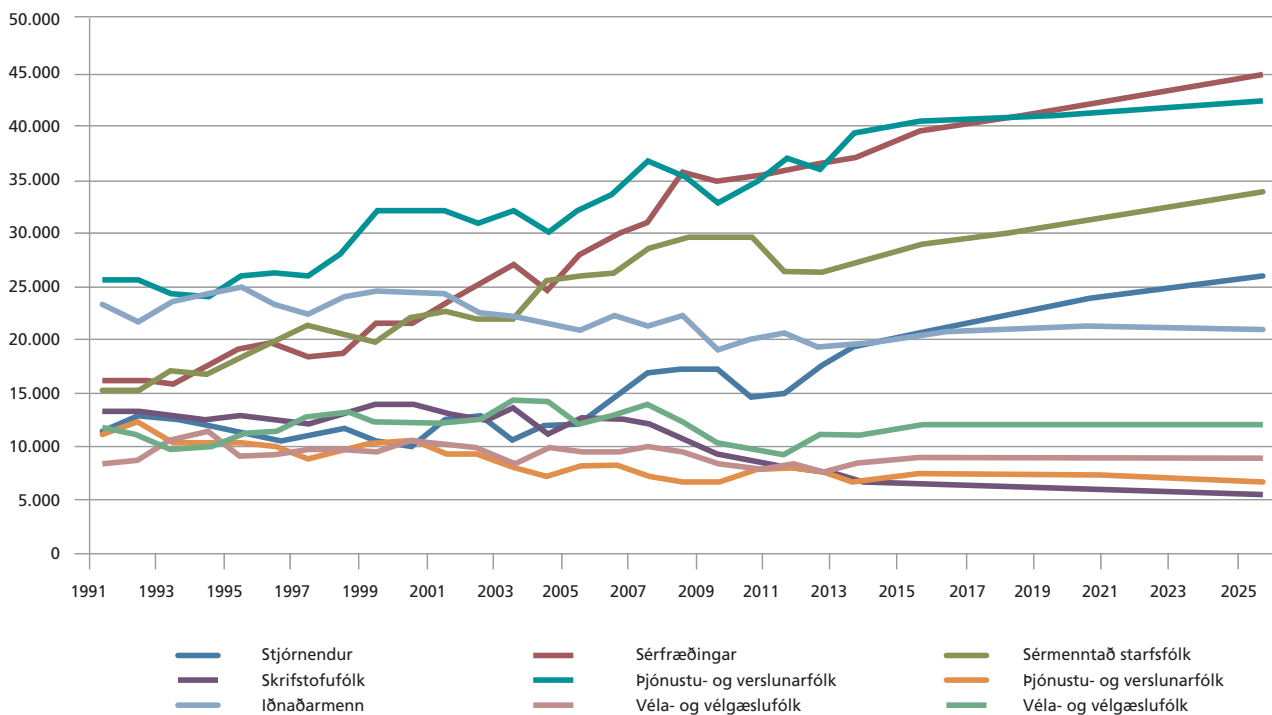
Sama gildir um önnur sérfræðistörf og störf sérmenntaðra, að þar er að hluta til að ganga til baka fækkun frá hruni, svo sem í störfum tengdum fjármálaþjónustu, ýmsum tækni- og tölvustörfum við hljóð- og myndtækni, auk sérhæfðra starfa í heilbrigðis- og félagsþjónustu. Gert er ráð fyrir að störfum þjónustu- og verslunarfólks muni fjölga áfram á næstu tveimur til þremur árum vegna vaxtar í ferðaþjónustu og að einhver fjölgun verði áfram út spátímann, meðal annars vegna aukinnar þarfar fyrir störf við umönnun og aðra félagsþjónustu. Störfum iðnaðarmanna mun fjölga að einhverju marki fram undir 2020, en fjöldi annarra starfa mun lítið breytast og má raunar búast við áframhaldandi fækkun starfa skrifstofufólks sem og sjómanna og bænda.

Vinnu- markaðurinn er mjög kynskiptur hvað varðar atvinnugreinar og starfsstéttir og hefur það sett mark sitt á

þróun atvinnuleysis og stöðu kynja á vinnu- markaði. Sá upp- gangur sem verið hefur í ferðaþjónustu nú síðustu misseri, og gert er ráð fyrir áfram næstu árin, skapar störf sem nýtast bæði körlum og konum. Vaxandi umsvif í byggingariðnaði næstu misseri skapa á hinn bóginn fyrst og fremst störf fyrir karla. Aðhald í opinberum rekstri veldur því að minna verður um störf fyrir konur, sem eru fjölmennar bæði í mennta- og heilbrigðiskerfinu. Sú fjölgun stjórnenda sem áður hefur verið rakin er heldur meira áberandi meðal karla og gildir það einnig um þá fjölgun sem fyrirsjáanleg er meðal sérhæfðs starfsfólks og þá einkum tengt tæknistörfum af ýmsu tagi.

Konum hefur hins vegar fjölgað nokkuð í hópi sérfræð- inga en körlum ekki svo teljandi sé. Jafnframt varð bakslagið minna meðal kvenna en karla með sérfræðimenntun við hrunið. Í erlendum rannsóknum hefur komið fram að svo virð- ist sem vinnu- markaðurinn sé að skauthverfast að einhverju marki. Með því er átt við að störfum fjölgi sem annars vegar krefjast sérfræðimenntunar og sérhæfingar af ýmsu tagi, auk stjórnunarkunnáttu og hins vegar störfum fyrir ófaglærða. Störfum fyrir fólk með menntun á framhaldsskólastigi virðist hinsvegar fækka. Virðist þetta einkum eiga við um konur en síður um karla, sem áfram eru fjölmennir í störfum iðnaðar- manna og öðrum störfum sem krefjast menntunar á fram- haldsskólastigi, s.s. störf lögreglu- og slökkviliðsmanna. Gert er ráð fyrir því í líkani Cedefop að þróunin verði heldur í þessa átt, það er að fjölgun kvennastarfa verði einkum á sér-

Mynd 3 – Fjöldi starfa eftir starfsgreinum, þróun og horfur til 2025.

fræðisviði og svo að einhverju marki fyrir ófaglærðar konur (umönnun, afgreiðsla), en fjölgun starfa fyrir karla verði einkum í störfum sem krefjast menntunar á framhaldsskólastigi af ýmsu tagi; styttri starfsmenntunar s.s. meiraprófs, iðnmenntunar og ýmis konar tæknináms.

LAUS STÖRF Á VINNUMARKAÐI OG JAFNVÆGI FRAMBOÐS OG EFTIRSPURNAR

Í kaflanum hér að ofan hefur verið fjallað um í hvaða atvinnugreinum og starfsstéttum megi einkum vænta vaxtar á næstu árum og hvar fjöldinn mun standa í stað eða jafnvel að störfum muni fækka. Samtals er gert ráð fyrir að um 24.000 störf bætist við á vinnumarkaði á þessu tímabili, einkum sérfræðistörfum, störfum sérmenntaðra og svo stjórnunarstörfum, auk starfa við ýmis konar þjónustu og verslun. Lítilsháttar fjölgunar er að vænta í flestum öðrum starfsstéttum nema gert er ráð fyrir að störfum skrifstofufólks mun fækka nokkuð og lítilsháttar fækkun bænda og fiskimanna.

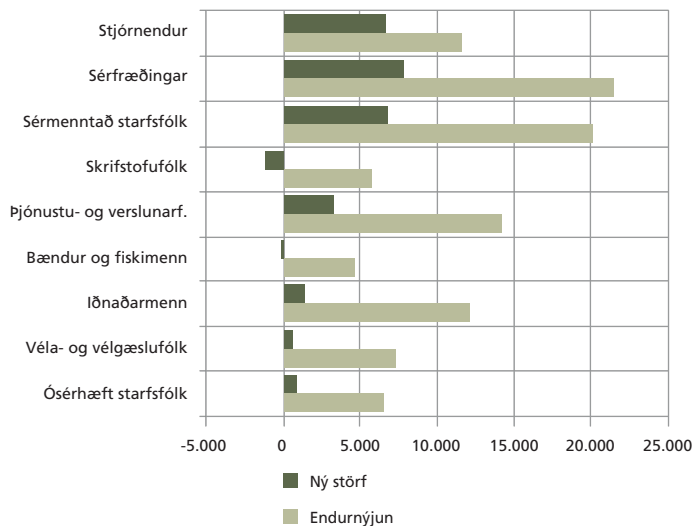
Þetta segir þó aðeins hálfu söguna, því reglulega þarf að ráða nýtt fólk í þau störf sem til staðar eru á vinnumarkaði.

Ákveðinn fjöldi fer af vinnumarkaði vegna aldurs eða af öðrum ástæðum, s.s. vegna brottflutnings til útlanda, náms, barneigna, örorku o.s.frv. Einnig flyst fólk úr einu starfi í annað hvort heldur er innan sama vinnustaðar eða milli vinnustaða og ráða þarf nýtt fólk í staðinn.

Mjög erfitt er að leggja mat á endurnýjunarþörf af ýmsum ástæðum. Í fyrsta lagi er hún mjög breytileg milli landa og tímabila, eftir atvinnugreinum sem og eftir tegundum starfa, auk þess sem samspil milli þessara þátta er ólíkt t.d. milli landa. Ekki virðast liggja fyrir miklar upplýsingar um þennan þátt íslensks vinnumarkaðar.

Í líkani Cedefop er reynt að leggja mat á endurnýjunarþörf innan atvinnugreina, eftir starfsstéttum og tegundum starfa sem snýr að menntunarþörf. Fyrst og fremst byggist greiningin á aldursamsetningu þeirra sem starfandi eru, þ.e. hve mörg störf og hvers konar störf losna vegna þess að fólk hættir á vinnumarkaði sökum aldurs. Aðeins er horft á tímabilið 2013 til 2025 sem heild í þessum hluta líkansins. Þetta er sýnt á mynd 4, þar sem annars vegar má sjá hvar vænta megi fjölgunar starfa (dökkar súlur) og hins vegar hve mikillar endurnýjunar sé þörf innan hvers starfsstéttar (ljósur súlur), þ.e. í hve mörg störf þurfi að endurráða á þessu 12 ára tímabili. Samtals er gert ráð fyrir að endurráðningar nemi

Mynd 4 – Fjölgun starfa eftir starfsstéttum og endurnýjunarþörf.

um 100 þúsund manns frá 2013 til 2025. Sjá má að þörf fyrir endurráðningar er samkvæmt þessu mest í sérfræðistörf, eða nálægt 20.000 störf. Svipuð endurráðningaþörf er í störf fyrir sérmenntað starfsfólk, einnig í þjónustu- og verslunarstörf, störf iðnaðarmanna og svo stjórnenda. Í öðrum greinum er þörf minni fyrir endurráðningar, en þó um eða yfir 5.000 störf í hverri grein.

Hafa ber í huga að þessir útreikningar á starfstækifærum á vinnumarkaði út frá endurnýjunarþörf eru ekki mjög nákvæm vísindi og er verið að vinna betur að því að þróa þau líkön sem notuð eru við þá útreikninga. Þetta gefur þó ákveðnar vísendingar um að tækifæri á vinnumarkaði, hvort heldur er vegna nýrra starfa eða vegna endurráðninga, eru að stærstum hluta í störfum sérfræðinga og sérmenntaðra. Þá sýnir þetta að þó svo að ekki séu líkur á að mikið verði um ný störf iðnaðarmanna á næstu árum, þá er endurnýjunarþörfin þar það mikil að næg tækifæri ættu að vera fyrir nýjar kynslóðir iðnaðarmanna á vinnumarkaði. Sama gildir raunar um margar aðrar starfsgreinar svo sem margvísleg þjónustu- og verslunarstörf.

Þó svo að framboð starfa í samfélaginu virðist vera nægilegt getur verið nokkuð atvinnuleysi og nokkuð um búferlaflutninga til og frá landinu ef ekki er nægilega gott samræmi á milli þess hvers konar störf eru í boði og eru að bætast við á vinnumarkaði og þeirrar menntunar og hæfni sem fólk á vinnualdri býr yfir og nýrra kynslóða á vinnumarkaði. Í þeirri greiningu sem hér hefur verið unnin, virðist sem

þökkalegt jafnvægi komi til með að verða á milli menntunar fólks á vinnumarkaði og hvers konar störf muni verða til staðar á íslenskum vinnumarkaði á komandi árum. Hafa verður nokkra fyrirvara þar á. Störf á ákveðnu hæfnisviði (t.d. störf sem krefjast háskólamenntunar) geta verið afar mismunandi og krafist ólíkrar hæfni. Því getur verið offramboð á ákveðnum tegundum háskólamenntunar á meðan skortur er á öðrum. Sú tilhneiging virðist vera hér á landi líkt og víða um Evrópu að skortur sé á háskólamenntuðu fólki með tölvumenntun og annars konar tæknimenntun, á meðan atvinnuleysi er talsvert meðal fólks með menntun í sumum greinum félags- og mannvísinda. Svipaða sögu er að segja um fólk með menntun á framhaldsskólastigi, skortur hefur verið á fólki með tækni- og iðnmenntun af ýmsu tagi en atvinnuleysi hefur verið hér á landi meðal fólks með almennari menntun, s.s. stúdentspróf.

Annað atriði sem vert er að nefna í þessu sambandi er sú óvissa sem ríkir varðandi þróun efnahagslífs þjóðarinnar. Stóra spurningin þar er hvort stjórnvöld nái að skapa efnahagsumhverfi sem ýti undir að hér verði til störf og starfsvettvangur fyrir þann vaxandi fjölda sem kemur út á vinnumarkaðinn með fjölbreytilega menntun í farteskinu, allt frá skemmri starfsmenntabrotum upp í háskólamenntun, á sama tíma og menntunarstig þeirra sem fara af vinnumarkaði er að jafnaði minna en meðal nýrra kynslóða. Það hefur verið áhyggjuefni þeirra sem rýna í þessi mál að almenn fjárfesting í atvinnulífinu hafi ekki náð sér nægilega á strik eftir hrun en slíkt kemur niður á framleiðni og nýsköpun í bráð og lengd. Helsti vöxturinn hefur verið í ferðaþjónustu þar sem stærstur hluti þeirra starfa sem skapast krefst ekki mikillar menntunar. Þá virðist framundan nokkur þensla í byggingariðnaði en í þeim geira er framboð vinnuafis hér á landi nú lítið og því líkur á að eftirspurn eftir vinnuafli í þeim geira verði að miklu leyti mætt með innflutningi erlends vinnuafis. Á sama tíma er staða ríkis og sveitarfélaga erfið með tilheyrandi aðhaldi í rekstri heilbrigðis- og menntakerfis. Ljóst er að það er farið að hafa neikvæð áhrif með ýmsum hætti; færri tækifæri eru fyrir kennara og aðra sem starfa í menntakerfinu og bág kjör og aðstaða innan heilbrigðiskerfisins veldur því í auknum mæli að fólk leitar fyrir sér með vinnu í nágrannalöndunum.

Þarna er því að sjá ákveðna hættu á ósamræmi milli framboðs og eftirspurnar eftir vinnuafli til skemmri tíma. Staða Íslands er þó að mörgu leyti góð og kemur landið vel út í alþjóðlegum samanburði hvað varðar innviði samfélagsins og stöðu efnahags- og atvinnulífs. Almenn batamerki eru í

efnahagslífinu og gera má ráð fyrir að staða ríkis og sveitarfélaga batni hægt og bitandi næstu ár. Í þessari greiningu er því gert ráð fyrir að ákveðið ójafnvægi muni verða á vinnu- markaði, en að þegar til lengri tíma sé litið muni fjölbreytni starfa aukast og jafnvægi verða meira milli menntunar fólks og þeirra starfa sem eru í boði.

UM HÖFUNDINN

Karl Sigurðsson er með BA-próf í stjórnmálafræði og hefur auk þess lokið námi í opinberri stjórnslu og stjórnun hjá Endurmenntunarstofnun HÍ. Hann leggur nú stund á mastersnám í félagsfræði við Háskóla Íslands. Karl hefur starfað á Vinnuálastofnun frá árinu 2000 sem sviðsstjóri, við tölfræði- og rannsóknarvinnu og vinnu við þróun gagnagrunna stofnunarinnar og upplýsingatæknimál. Áður vann hann rannsóknarstörf hjá Félagsvísindastofnun HÍ í tólf ár.

ABSTRACT

A few years ago when Iceland applied for membership of the European Union, the Education and Training Service Centre was allocated funds to develop ways to collect and disseminate information and counselling with regard to competence in the labour market. Part of the project was to develop further evaluation of future competency needs in the labour market and this task was transferred to the Directorate of Labour where it became a task of the author of this article. Recently the author has taken part in an EU project where the objective is to develop a model for analysing the development of the labour market, the workforce, competency needs and the interaction between competency needs and education in Europe. The objective of the project is to give a clearer forecast of competency needs in the European labour market ten to twenty years ahead. This is thought to become useful for the European Union as a whole and the individual member states in forming a policy concerning labour market issues, education and competency needs.

The article is a short overview of those points that relate to the Icelandic labour market.